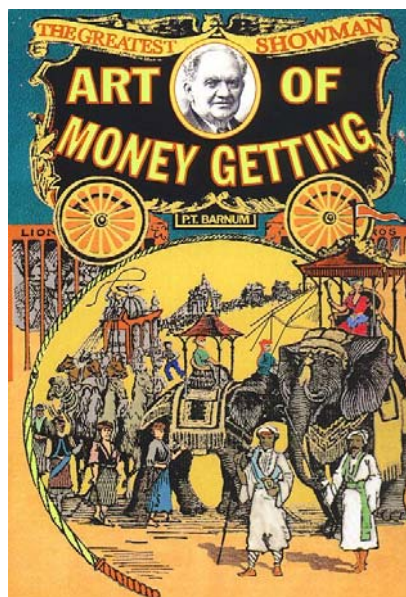

Barnum, Phineas Taylor (1810-1891): นายฟีนีส เทย์เลอร์ บาร์นัม (พ.ศ.2353-2434)

ภาพบาร์นัมบนปกหนังสือเล่มหนึ่งของเขา¹

ฟีนีส เทย์เลอร์ บาร์นัม เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งในยุคของเขา เขาเป็นเจ้าของธุรกิจการแสดง นักพัฒนาที่ดิน นักพูด นักเขียน นักการเมือง หุ่นส่วนและผู้จัดการคณะละครสัตว์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด บาร์นัมกับหุ่นส่วนของเขายกระดับการแสดงละครสัตว์ซึ่งเดิมเป็นเหมือนการแสดงปาหิติที่ไม่มีสีสันมาเป็น “การแสดงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก” (The Greatest Show on Earth) สอดคล้องกับคำที่เขาใช้เรียกคณะละครสัตว์ของเขา และทำให้แฟลตซามอิน (Eng) และจัน (Chang) เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก

บาร์นัมเกิดเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ.1810 ที่เมืองเบเทิล (Bethel) มลรัฐคอนเนตทิคัต (Connecticut) เขาเป็นบุตรคนโตในจำนวน 6 คนของฟิโล บาร์นัม (Philo Barnum) กับไอรีนา เทย์เลอร์ (Irena Taylor) บาร์นัมได้รับการศึกษาไม่สูงนัก เพราะครอบครัวของเขาจน บิดาเสียชีวิตเมื่อเขาอายุ 14 ปี หลังจากนั้นเขาก็ต้องทำงานหลายอย่างเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว อาทิ เป็นเสมียนของร้านค้าแห่งหนึ่งในเมืองบรูกลิน (Brooklyn) มลรัฐนิวยอร์ก ขายลอตเตอรี และพิมพ์หนังสือพิมพ์ขาย เขาแต่งงานเมื่ออายุ 19 ปีกับชาร์ลิตี แฮลเลต (Charity Hallet) ซึ่งมีอายุแก่กว่าเขา 2 ปี ทั้งสองมีบุตรสาว 4 คน ชาร์ลิตีถึงแก่กรรมเมื่อบาร์นัมอายุ 63 ปี ปีต่อมาเขาก็แต่งงานใหม่กับหญิงสาวชาวอังกฤษชื่อแนนซี ริช (Nancy Rich) ซึ่งมีอายุน้อยกว่าเขาถึง 39 ปี

¹ ภาพประกอบต่างจากใน สารานุกรมประวัติศาสตร์สากล : อเมริกา เล่ม 1 อักษร A – B ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2547.

บาร์นัมมอพยพไปอยู่ที่นครนิวยอร์กใน ค.ศ.1834 และเริ่มหาเลี้ยงชีพด้วยการจัดแสดงสิ่งแปลกๆ ใน ปีถัดมาเมื่อเขาซื้อทาสผิวดำชื่อจอยซ์ เฮท (Joice Heth) มาแสดง โดยโฆษณาชวนเชื่อว่าเธอมีอายุ 161 ปี และเคยเป็นพยาบาลของประธานาธิบดีจอร์จ วอชิงตัน (George Washington ค.ศ.1789-797)* แต่หลังจาก เฮทถึงแก่กรรมในปีต่อมาแพทย์หลายคนลงความเห็นว่าเธอน่าจะมีอายุประมาณ 70-80 ปีเท่านั้น ความสำเร็จจากการนำเฮทไปแสดงทั่วประเทศ ทำให้บาร์นัมยึดอาชีพนี้เรื่อยมา ในระยะแรกๆ สิ่งประหลาด ที่เขานำมาแสดงเป็นสิ่งที่เขาทำขึ้นเพื่อหลอกคนดู อาทิ นางเงือกฟิจิ (Fiji หรือ Feejee Mermaid) ซึ่งเขานำ หางปลาที่ตัดไว้มาต่อเข้ากับท่อนบนของम्मมีลิงตัวเมีย บาร์นัมหลอกคนดูได้อย่างแยบยลสมกับสัญญาที่ เขาตั้งให้ตัวเองว่า "เจ้าแห่งการหลอก" (Prince of Humbug) เขาพบว่าคนดูชอบให้เขาหลอกหากเป็นการ หลอกที่ทำให้พวกเขาสนุก อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาสิ่งที่เขานำมาแสดงมักเป็นของแปลกประหลาดที่เป็น ของจริงทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ผู้หญิงมีเครา ผู้หญิงที่สูงที่สุดในโลก เด็กแควที่เขาดึงชื่อให้นายพล ทอม ทัมบ์ (General Tom Thumb) และแฝดสยามอิน-จัน ซึ่งต่อมาเปลี่ยนสัญชาติเป็นอเมริกันใช้ชื่อสกุลว่า บังเกอร์ (Bunker) ตัวบาร์นัมเองกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงไม่แพ้สิ่งที่เขานำมาแสดง และรู้จักกับบรรดา บุคคลสำคัญๆ ของโลกในสมัยนั้นจำนวนมาก

ใน ค.ศ.1841 บาร์นัมซื้ออเมริกันมิวเซียม (American Museum) ของจอห์น สกัตเตอร์ (John Scudder) มาดำเนินการเอง พิพิธภัณฑ์แห่งนี้สร้างด้วยหินอ่อนสูงห้าชั้น เดิมมีแต่สัตว์สตัฟฟ์และหุ่นขี้ผึ้ง บาร์ นัมดัดแปลงให้เป็นที่จัดแสดงของแปลกประหลาดที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตได้อย่างตื่นเต้นเร้าใจ นอกจากนี้ เขา ยังเป็นคนที่ริเริ่มให้มีการประกวดเด็กและประกวดนางงาม ความสามารถของบาร์นัมในการโฆษณาทำให้ อเมริกันมิวเซียมกลายเป็นสถานบันเทิงที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของนครนิวยอร์กในยุคที่ยังไม่มีวิทยุและ โทรทัศน์ ในช่วง 26 ปีที่เขาดำเนินการอเมริกันมิวเซียม มีผู้มาเที่ยวที่นี่ถึงประมาณ 82 ล้านคน ในจำนวน นี้มีชาลส์ ดิกเกนส์ (Charles Dickens) นักเขียนชื่อดังชาวอังกฤษและพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 7 สมัยที่ยังทรง ดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมารของอังกฤษรวมอยู่ด้วย สิ่งที่ทำให้คนสนใจมาเยือนอเมริกันมิวเซียมใน ช่วงแรกๆ ก็ือนางเงือกฟิจิ และแฝดสยาม แต่ที่ทำเงินให้บาร์นัมมหาศาลหลังจากนั้นคือ “นายพลทอม ทัมบ์” เด็กแควชาวอเมริกันวัย 5 ขวบ ซึ่งมีความสูงไม่ถึง 60 เซนติเมตร สามารถร้องเพลง เดินร่า และเล่าเรื่องตลก ได้ดี จึงเป็นที่โปรดปรานของชาวอเมริกันอย่างมาก ตัวเข้าชมทอม ทัมบ์ที่อเมริกันมิวเซียมขายได้ถึง 20 ล้าน ใบ ทอม ทัมบ์ได้ไปแสดงแถบนิวอิงแลนด์และกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. รวมทั้งได้แสดงให้ประธานาธิบดีเอบรา แฮม ลิงคอล์น (Abraham Lincoln ค.ศ.1861-1865)* ชม ความสำเร็จของทอม ทัมบ์ในสหรัฐอเมริกาส่วนหน ึ่งเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ โดยบาร์นัมพาทอม ทัมบ์ไปทำความรู้จักกับบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ ใหญ่ๆ หลายฉบับ ใน ค.ศ.1844 เมื่อบาร์นัมพาทอม ทัมบ์ไปแสดงที่ยุโรปก็ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระราชินีนาถ วิคตอเรีย (Queen Victoria) ที่พระราชวังบักกิงแฮม บาร์นัมทำเงินจากการแสดงของทอม ทัมบ์ได้มหาศาล จนสามารถสร้างคฤหาสน์อิรานิสถาน (Iranistan) ตามแบบวังของประเทศทางตะวันออกบนที่ดินขนาด 43

บาร์นัมเริ่มจับงานด้านบันเทิงเมื่อนำนักร้องเสียงโซปราโนชาวสวีเดนชื่อเจนนี่ ลินด์ (Jenny Lind) ซึ่งเขาตั้งสมญาให้ว่านกไนติงเกลสวีเดน (Swedish Nightingale) มาแสดงในสหรัฐอเมริกา นับเป็นนักร้องต่างชาติคนแรกที่มาแสดงคอนเสิร์ตในสหรัฐอเมริกา เขาจ่ายค่าตัวให้เธอถึงกินละ 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ บาร์นัมต้องเสียงเป็นอย่างมาก เพราะเขาไม่เคยเห็นหรือได้ยินเธอร้องเพลงมาก่อน และในสหรัฐอเมริกาก็ไม่มีใครรู้จักเธอ ในการนำลินด์มาแสดงในสหรัฐอเมริกากครั้งนี้ตัวแทนของบาร์นัมต้องวางเงินมัดจำค่าตัวของเธอไว้ที่ธนาคารแห่งหนึ่งในกรุงลอนดอนถึง 187,500 ดอลลาร์สหรัฐ ทำให้เขาต้องจำนองคฤหาสน์อริอันสถานอเมริกันมิวเซียม และสมบัติอีกหลายชิ้นเพื่อนำเงินมาสมทบกับเงินที่ยืมมาจากเพื่อนฝูง แต่น้ำเสียงอันไพเราะของลินด์ประกอบกับกลยุทธ์ในการโฆษณาและการจัดการที่ยอดเยี่ยมของบาร์นัม ทำให้เขาเก็บเงินค่าตัวได้ถึง 712,161.34 ดอลลาร์สหรัฐจากการนำลินด์ไปเปิดการแสดงคอนเสิร์ตรอบแรกที่นครนิวยอร์ก และตระเวนไปแสดงคอนเสิร์ตอีก 95 ครั้งตามเมืองต่างๆ อีก 19 เมืองทั่วสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 9 เดือน ความสำเร็จครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการทำธุรกิจและความกล้าได้กล้าเสียของบาร์นัม

หลังจากอเมริกันมิวเซียมถูกไฟไหม้ครั้งที่สองใน ค.ศ.1868 ขณะที่บาร์นัมอายุ 58 ปี เขาจึงยอมเกษียณตัวเองตามคำแนะนำของกริลีย์ แต่ใน ค.ศ.1871 เขากลับมาร่วมก่อตั้งคณะละครสัตว์กับวิลเลียม แคมเอรอน คูป (William Cameron Coup) ซึ่งเป็นผู้จัดการคณะละครสัตว์ผู้มีความสามารถคนหนึ่ง คูปเป็นเจ้าของคณะละครสัตว์คนแรกๆ ที่นำละครสัตว์ไปแสดงตามที่ต่างๆ ด้วยรถไฟ เป็นการปฏิบัติธุรกิจละครสัตว์จากเดิมที่ใช้เกวียนในการเดินทาง ละครสัตว์คณะนี้ยิ่งใหญ่อลังการมาก เพราะรวมพิพิธภัณฑสถานประหลาด ความบันเทิงเคลื่อนที่ ละครสัตว์ และการแสดงกายกรรมแบบผาดโผนกับการเดินได้ลวดกลางเวหาของคณะละครสัตว์ของแดน คอสเทลโล (Dan Costello) หุ่นส่วนอีกคนหนึ่ง ไว้ด้วยกันเป็นคณะเดียว นอกจากนี้บาร์นัมยังเพิ่มตัวตลกและการแสดงความสามารถของสัตว์แปลกๆ ในละครสัตว์คณะนี้ด้วย เขาเรียกคณะละครสัตว์คณะนี้ว่า "P.T. Barnum's Greatest Show on Earth" คณะละครสัตว์ของเขามีขนาดใหญ่มากจึงทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางถึงวันละ 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ ละครสัตว์คณะนี้ประสบความสำเร็จอย่างสูงตั้งแต่ปีแรก โดยในปีนั้นสามารถทำเงินได้ถึง 400,000 ดอลลาร์สหรัฐ

ใน ค.ศ.1881 บาร์นัมทะเลาะกับคอสเทลโลจึงชวนเจมส์ แอนโทนี เบลีย์ (James Anthony Bailey) เจ้าของคณะละครสัตว์คู่แข่งชื่อ Cooper and Bailey's Circus มาเป็นหุ้นส่วนใหม่ ละครสัตว์คณะของเขาและของเบลีย์จึงรวมกันเป็นคณะเดียว ใช้ชื่อว่า บาร์นัมแอนด์เบลีย์เซอร์กัสด์ (Barnum and Bailey's Circus) และโฆษณาว่าเป็น"การแสดงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก" เช่นเดียวกับคณะก่อน และเพื่อดึงดูดคนดูยิ่งขึ้น

ในชีวิตบาร์นัม เขาถูกจับด้วยข้อหาหมิ่นประมาท 3 ครั้งและเคยสูญเงินก้อนใหญ่เพราะลงทุนผิดพลาดเมื่อเขาอายุ 46 ปีจนถึงขั้นล้มละลาย และต่อมายังเกิดไฟไหม้อเมริกันมิวเซียมถึง 2 ครั้ง แต่เขาไม่เคยยอมแพ้และกลับฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว เคล็ดลับความสำเร็จของบาร์นัมอยู่ที่อัจฉริยภาพของเขาในการโฆษณา การใช้ใบปิดที่สวยงามสะดุดตา แตรวง และขบวนพาเหรด ทั้งหมดนี้กระตุ้นให้คนอยากมาดูสิ่งที่เขานำมาแสดง บาร์นัมเป็นเจ้าของธุรกิจการแสดงคนแรกๆ ที่เชื่อมั่นในอิทธิพลของการโฆษณาที่มีต่อผู้บริโภค วิธีการประชาสัมพันธ์ของเขานำไปสู่ยุคแห่งการโฆษณาสมัยใหม่ ทำให้เขาได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการโฆษณา

บาร์นัมทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ให้กับธุรกิจอย่างเต็มที่ และประสบความสำเร็จอย่างสูงจนกลายเป็นเศรษฐีเงินล้านคนที่ 2 ของสหรัฐอเมริกา แต่กระนั้นเขาก็ไม่เคยละเลยเรื่องศาสนา สมัยที่ยังเด็กเขาเคยไปโบสถ์ของนิกายแคลวินิสติกเพรสไบทีเรียน (Calvinistic Presbyterian) กับมารดาเป็นประจำ บาร์นัมกล่าวถึงนิกายนี้ว่าให้ภาพพระเป็นเจ้าที่มีแต่ความขึงเคียดจนเขาแทบไม่เห็นความแตกต่างระหว่างพระเป็นเจ้าและซาตาน ในเวลาต่อมาเขาเริ่มสงสัยในคำสอนของนิกายนี้ และหันมานับถือนิกายยูนิเวอร์แซลิสต์ (Universalist) หรือนิกายรีดีเมอร์ (Redeemer) ตามตาของเขา และกลายเป็นคริสต์ศาสนิกชนที่เคร่งครัดของนิกายนี้ เมื่อภรรยาคนแรกถึงแก่กรรมบาร์นัมก็ได้แต่งงานใหม่กับแนนซี ริช ที่โบสถ์ของนิกายยูนิเวอร์แซลิสต์ในนครนิวยอร์ก เมื่อเขาย้ายไปอยู่ที่เมืองบริดจ์พอร์ต (Bridgeport) ก็ได้ร่วมกิจกรรมของโบสถ์ในนิกายนี้เป็นประจำจนได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการของนิกายที่เมืองนี้ บาร์นัมทำหน้าที่ของเขาอย่างเข้มแข็งสมัยที่เขาอยู่ในคณะกรรมการของนิกายนี้

² หลังจากบาร์นัมทำสัญญาซื้อขายช้างจัมโบจากสวนสัตว์ลอนดอนแล้ว สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย มกุฎราชกุมารแห่งอังกฤษ จอห์น รัสกินส์ (John Ruskins) นักเขียนและนักปฏิรูปผู้มีชื่อเสียงชาวอังกฤษ และหนังสือพิมพ์ไทมส์ (Times) แห่งลอนดอน ได้เรียกร้องให้ยกเลิกสัญญาซื้อขายฉบับนี้ ไทมส์ยังลงบทความคัดค้านและขัดขวางการส่งช้างจัมโบไปสหรัฐอเมริกาด้วย

ความใฝ่ใจในศาสนาของบาร์นัมทำให้เขาจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ชื่อ Herald of Freedom เพื่อต่อต้านความบีบคั้นทางศาสนาและแนวความคิดของนิกายแคลวิน เขายังรณรงค์ให้คนเลิกดื่มเหล้าและแสดงปาฐกถาสอนให้คนเลิกดื่มเหล้าโดยไม่เก็บเงินค่าฟัง นอกจากนี้ ความใฝ่ใจในศาสนายังเป็นแรงจูงใจให้บาร์นัมสนับสนุนการศึกษาด้วย เขามอบของหลายชิ้นที่สะสมไว้ให้วิทยาลัยทัฟส์ [Tufts College ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยทัฟส์ (Tufts University)] ที่เมืองเมดฟอร์ด (Medford) มลรัฐแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) ซึ่งในตอนแรกก่อตั้งขึ้นเพื่อสอนนักศึกษาชายให้เป็นศาสนาจารย์ในนิกายยูนิเวอร์แซลิสต์

นอกเหนือจากเป็นเจ้าของธุรกิจการแสดง หุ่นส่วนและผู้จัดการคณะละครสัตว์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก บาร์นัมยังเป็นนักพัฒนาที่ดินที่มีความคิดริเริ่มทางการตลาดสูง เช่น เขาให้ลูกค้ากู้ยืมเงินไปสร้างบ้านบนที่ดินที่ซื้อไปทำให้ที่ดินที่เหลือมีราคาสูงขึ้น และยังมอบที่ดินให้เมืองบริดจ์พอร์ตเพื่อให้หุ่นของเขาในธุรกิจที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้น นอกจากนี้บาร์นัมยังเป็นนักพูดที่มีชื่อเสียง เมื่อครั้งที่เขาประสบปัญหาทางการเงินจนถึงขั้นล้มละลาย เขาฟื้นฟูฐานะทางการเงินด้วยการนำทอม ทัมบ์ ไปแสดงที่อังกฤษอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ.1857 และแสดงปาฐกถาซึ่งมีผู้เข้าฟังอย่างล้นหลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงปาฐกถาหัวข้อ “The Art of Money-Getting” ที่ลอนดอนซึ่งมีคนมาฟังเขาพูดหลายพันคน สำนักพิมพ์แห่งหนึ่งที่ลอนดอนจึงขอพิมพ์ปาฐกถาครั้งนี้โดยให้ค่าตอบแทนถึง 6,000 ดอลลาร์สหรัฐ หลังกลับจากอังกฤษนี้สินของบาร์นัมลดลง เขาจึงซื้ออเมริกันมิวเซียมกินมาและตกแต่งใหม่ โดยนำของแปลกใหม่อีกหลายอย่างมาแสดงเพิ่ม อาทิ ปลาฉลามขาวซึ่งมีคนจับได้นอกฝั่งโนวาสโกเชีย (Nova Scotia) ฮิปโปโปแตมัส พวกหัวหน้าเผ่าอินเดียนแดง และคนแคระอีกคู่หนึ่งชื่อคอมโมดอร์ นัตต์ (Commodore Nutt) และลาวินีย วอร์เรน (Lavinia Warren) เมื่อทอม ทัมบ์พบรักกับวอร์เรน ก็ยิ่งทำให้คนแห่กันมาที่อเมริกันมิวเซียมมากขึ้น

บาร์นัมยังเป็นนักเขียนหนังสือที่ขายดีที่สุดหลายเล่ม อาทิ The Humbugs of the World (ค.ศ.1865) Art of Moneygetting (ค.ศ.1883) และ The Life of P.T.Barnum, Written by Himself (ค.ศ.1855) ซึ่งเป็นหนังสืออัตชีวประวัติที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่งในประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา หนังสือเล่มนี้มียอดจำหน่ายกว่า 1 ล้านเล่ม แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการเขียนและการตลาดของบาร์นัม ต่อมาเขาอนุญาตให้สาธารณชนนำหนังสือเล่มนี้ไปพิมพ์ขายได้โดยไม่คิดค่าลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ของมหาชน นอกจากนี้ บาร์นัมยังเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ใน ค.ศ.1865 และ ค.ศ.1867 เขาได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติของมลรัฐคอนเนตทิคัต ระหว่างอยู่ในตำแหน่งเขาสามารถต่อสู้ขัดขวางการรวมหัวกันประมุขงานก่อสร้างทางรถไฟเป็นผลสำเร็จ หลังจากนั้นใน ค.ศ.1875 และ ค.ศ. 1876 เขาได้รับเลือกเป็นนายกเทศมนตรีของเมืองบริดจ์พอร์ต ระหว่างอยู่ในตำแหน่งบาร์นัมรณรงค์ต่อต้านการค้าประเวณี การเหยียดผิวและกีดกันคนผิวดำของสหภาพแรงงาน ใน ค.ศ.1888 เขายังได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้แข่งขันเข้าชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาด้วย

ฟินีอัส เทย์เลอร์ บาร์นัมถึงแก่กรรมที่เมืองบริดจ์พอร์ต เมื่อวันที่ 7 เมษายน ค.ศ.1891 ขณะอายุ 81 ปี.

(กุลวดี มกรากิรมย์)

(ตีพิมพ์ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์สากล : อเมริกา เล่ม 1 อักษร A – B ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2547.)